

ANTHONY BURGESS

Ochii doamnei mele

O poveste despre viața amoroasă a lui Shakespeare

Traducere din engleză și note de
GEORGE VOLCEANOV

HUMANITAS
fiction

Pamelei și lui Charles Snow

*Ai doamnei mele ochi n-arată-a soare;
Coralu-i mult mai roș ca buza ei:
De-i albă neaua, sâni de-aramă are;
De-i sârmă părul, negru-i crește ei.**

* Paternitatea traducerii citatelor din operele lui Shakespeare a fost precizată în cazul în care versiunea nu ne aparține. De asemenea, din rațiuni de adecvare la textul lui Burgess, pentru citatele din operele autorilor clasici latini am recurs la ajutorul doamnei Mariana Franga, căreia i se cuvin mulțumirile noastre. (G.V.)

Prelegerea de rămas-bun a DOMNULUI BURGESS
adresată studenților săi *extraordinari*
(domnișoarelor Alabaster, Ang Poh Gaik, Bacchus, Brochocki,
Ishak, Kinipple, Shackles, Spottiswoode
și domnilor Ahmad bin Harun, Anguish, Balwant Singh,
Lillington, Lympe, Raja Mokhtar, Prindable, Rosario,
Spittal, Whitelegge etc.), care i s-au plâns
că Shakespeare nu are nimic de oferit Orientului.
(Mulțumiri pentru cadoul de bun rămas, cele trei sticle de *samsu*.
Chiar acuși o să trag o dușcă. Delicios.)
Textul are semnificația acrostihului din versurile de mai jos:

*...Iubirea mea-i ca febra –
Făcând pe plac bolnavei poște tulburi,
Tainul răul i-l perpetuează.
Mintea, ce doctor în iubire-mi este,
A dat în clocot, că n-ascult de ea,
M-a părăsit...*

157?-1587

I

Totul se învârtea în jurul unei zeități – întunecoase, ascunse, mortale, înspăimântător de dezirabilă. Când i-o fi mijit prima oară imaginea ei?

De bună seamă că într-o zi de Vinerea Mare. Să fi fost în '77? '78? '79? WS, un flăcăiaș cu jiletca roasă, strâmtă, cu pelevina peticită, dar cu mânuși noi-nouțe. Aproape spân, cu puful obrazilor auriu în razele soarelui, cu părul castaniu-roșcat, cu ochi ageri, ca de prepelicar. Dădea cu piciorul, cu draci, ca un flăcăiandru ce era, în smocurile de iarbă de pe malul stâng al Avonului, urmărind cu privirea-i ageră, de prepelicar, bulboana ce se iscă sub podul Clopton. (Clopton, eroul de la New Place, care și-a lua tălpășița din târg și a ajuns bogat. Oare el, WS, o să-și sfârșească zilele tot ca un mare erou al Stratfordului?) Îl durea faptul că ai lui încă îl tratează ca pe un copil, trimițându-l, împreună cu Gilbert, idiotul familiei, la plimbare cu micuța Anne și cu mormolocul de Richard, în aerul sănătos, când el are de livrat niște mânuși. Cerul e senin și aerul înmiresmat deasupra ierbii și tufșurilor din care țâșnesc iepurii sălbatici, departe de mormanele de bălegar de pe Henley Street, unde măcelarii își ascut cuțitele și aleg din ochi animalele ce urmează să fie sacrificate, pregătindu-se pentru târgul din Ajunul Paștelui. Animăluțe tinere pier cu un be-e-e-e-e-e, victime ale gustului rafinat al oamenilor. Păpușa de paie, întruchipare a Postului, urma să fie alungată din casă și lovită cu pietre de mulțime. Aerul e blând și melancolic, cu un ecou de ploiciță venind dinspre sud-vest. E primăvară, iar urechile îi sunt lovite

de gemetele unei alte morți, scoase de altă bestie – albă, cu degete încovoiate și picioare ca de broască în patul alb ca liņoliul. O văzuse, în după-amiaza aceea din Joia Sfântă, deschizându-le, nevinovat, ușa iatacului, be-e-e-e-e-e. N-ar fi trebuit să vadă, nici să audă. Înghesuindu-se, albă. N-au cum să știe ce-a văzut.

— Termină, Dickon! îl repezi el încă o dată pe Richard, care, de data asta, voia să-și bage degetul plin de mucii în ochiul soră-sii. Apoi adăugă: Și nu te apropia prea mult de apă. Apa e vicleană și te-neacă, și, în cel mai bun caz, undele sunt ude.

Se lăsă furat de sonoritatea cuvintelor, era încă de pe-acum băiatul vorbelor. „Unde ude unde ude unde ude.“ Anne își roti ochișorii cu o privire șireată, la fel cum făcea taică-său, de-i cădeau în mreje toate fătucile, pe vremuri, înainte de-a da de beleaua care îl făcea să-și roadă toată ziua unghiile. Spuse:

— Săracu' Will e Will nebunu'. Will debil, imbecil. Afară cu văduva lui Will.

— Unde ude.

Gilbert, idiotul familiei, un flăcău vânjos cu buze roșii, cărnose, moi, se holbă la cerul primăvărat, pe-a cărui boltă de-un albastru spălăcit norii, parcă mânați de-o forță nevăzută, înaintau domol și grav.

— Raiul e-acolo sus? întrebă el cerul. Acolo-s Dumnezeu și sfinții Lui?

— Dator fecior. Ducat stufat. Ce-ai vrut să zici cu văduva lui Will? întrebă WS.

— Era un caprimulg, răspunse Anne.

Richard, care avea un țurloi mai scurt decât celălalt cu vreo patru centimetri, șontăcăi grăbit, chibzui, apoi își scoase cocoșelul să se pișe pe iarbă, descriind un arc auriu efemer în soarele primăvărat. Adună scuipici pe buze și îl subție, făcând din el o bulă, o bășică gata să se spargă.

— Iar copacului de-acolo îi zice salcia caprei, spuse Anne.

Richard avea o tichiuță de catifea, iar pelerina lui, lăsată acum pe umeri, avea un găitan ros de vreme.

Capră. Văduvă. Salcie. Tarquin, trufașul rege de la miazăzi, înnegrit de soare, răsucit precum un șarpe, dăduse atacul ca un

țap. De aici, *tragos*, o tragedie. Brici și tociță. Țla era însă celălalt Tarquin. WS zări o albeață molcomă, cu pânțele mare, în primăvara unei țări meridionale, un păun sclipind ca o nălucă pe pajiștea familiei Lucy, familia Arden, un patrician, țipete. Ea nu-i cătuși de puțin vreo salcie. Dar salcia se potrivea cu moartea. Urmări cu privirea bulboana ce se forma sub arcul podului. Se răsucea, aruncându-l înapoi în strămtura ce-l mânase atât de iute. Un fiu la fel de mare al Stratfordului precum a fost vreodată Clopton? I se părea că visează că visează cum își miște ochii, să vadă o imagine întunecată situată chiar în colțul ochilor lui de prepelicar.

— Atunci, cutremurați-vă cu toții, le propovădui Gilbert. Tremurați tremurați tremurați.

WS se strâmbă, subțindu-și fața, și se îmbujoră. O primăvară englezească, pișcătoare, ridică el din umeri, vrând să vorbească. Se înfășură mai strâns în mantaua ponosită, întocmai ca Regele Stephen din baladă. Un tip grozav. Cu adevărat. Acum însă Richard terminase de făcut pipi și și-l băga în pantaloni. Scoase niște mugete scurte, cu mâna tot pe cocoșel, după care, cu agilitatea șchiopului, alergă după Anne cea cu gene pale și fără de sprâncene. Paloarea, palul iernii nesfârșite, Anglia ne-nsorită, nălucile albe împerechindu-se în lumina apoasă. Anne se prefăcu că-i e frică și o zbughi din loc, țipând voioasă, spre tufșuri. Se uită în urmă, la micul ei urmăritor, și-i strigă „Mistret păros, cu păr țepos!“. După care se repezi înainte și nimeri drept în silueta zdrăhonului ce răsărise din spatele stejarului cu trunchiul gros și noduros. Îl cunoșteau cu toții. Un vagabond, așa-i ziceau unii pe Henley Street, un neisprăvit fără nici un Dumnezeu. Îl cheamă Jack Hoby. Are o cămașă jėjoasă și o pălărie cu calota ruptă. O fi, oare, un veritabil lup de mare sau un marinar de apă dulce? Se află, de bună seamă, la o distanță foarte mare de țărml mării. WS era convins că omul avusese de-a face cu marea. Era, ca de fiecare dată, aghesmit.

— Aha, îi zise Hoby lui Anne, pe care o prinse, o clipă, de umeri, cu lăboanțele lui păroase, nespălate. Te-am prins, măi, țacă, măi, mucea, măi, bombonico. Ai să fii regină peste Fortunato și

Eractelenty. Am să te duc acolo unde găștele se prind în horă și maimuțele joacă table.

Anne se smuci din strânsoare, fără să sperie deloc. Richard izbucni în râs. Moaca lui Hoby era prea de speriat ca să poată înspăimânta un copil la lumina zilei – avea un ochi închis pe vecie, riduri adânci pe obraji, curtate de colb, dinți înnegriți, cu smalțul spart, o barbă cu două țcălii, plină de firimituri. Avea un rânjet de pirat. Duhnea a brânză de Banbury. Râgâi, slobozind duhul unei berării.

— Meștere mănușar, îi zâmbi el lui WS. Ne așteaptă o zi sfântă, fără tipare și fușereli.

— Furșete, îl corectă WS cu răceală.

Pe urmă îl cuprinse rușinea la gândul că prea e pus pe corectat, din orgoliul lui de meșteșugar. Nu era meșteșugul lui, chiar dacă taică-său îl retrăsese de la școală, pe motiv de sărăcie. O meserie la îndemâna lui fiu-său. *Ad unguem*. Un morman de bălegar. Roși; roși la gândul c-a roșit. Ah, unde-i gloria străveche a neamului Arden, de dinainte de sosirea Cuceritorului? Domeniile Arden, arogața clanului Arden. Porumbarul de la Wilmcote, cu gânguritul a peste șase sute de perechi de hulubi. („Și și și“, s-a plâns maică-sa, o Arden din cap până-n picioare, „au trecut prin Stratford, verișorii mei, da, și n-au vrut să ne viziteze, să bea un pahar de vin, nu, și nici ca să ne spună ce mai face familia. Vai, ce rușine, ce rușine, m-am măritat sub rangul meu. M-a luat pe nepregătite privirea unui terchea-berchea. M-am ruinat“.) Lui WS îi dădură lacrimile. Se prefăcu că de vină-i vântul, care s-a întepit. Cel mai bine ar fi să se-ntoarcă acasă, la masa de prânz, la Joan cea unsuroasă, marea doamnă care-i mama lor, și la tatăl lor, cu zâmbetul lui încordat.

— Pleacă pe mare cât mai ai timp, îi spuse Hoby în zeflema. Vezi și tu lumea largă. Insula Ruc din țara Canului. Madagastat din Scoreea, unde regii sunt mahomedani și negri ca diavoli. Iar drept regine au fleorțotine care-s gata să se culce cu primul bărbat care le iese în cale.

În clipa aceea să se fi întâmplat? Anglia fu cuprinsă de arșiță, Avonul se apucă să scânteieze ca Nilul, în undele lui mișunau

șerpilor de apă. WS o zări: o față aurie, din Orient, chipul unei regine de pe o monedă de aur, galioane ce navigau către ea. Înghiți în sec și înghiți și plăsmuirea aceasta. Răspunse luându-l, la rândul său, peste picior:

— Vrei să spui că ai încărcat galioane cu aur și ambră și mosc și coarne de unicorn, iar apoi ai navigat pe lângă stâncile de adamant și ai pierdut toată încărcătura, iar acum te calcă ghinionul pe bătătură?

— Până și-un câine își are ziua lui de glorie, răspunse Hobby, cătuși de puțin deranjat de faptul că-și aude cuvintele atât de bine memorate. Am câștigat, am pierdut, nicicând n-am fost un calic. Am văzut Leviatanul pe valuri și pești ce se cățarau în copaci ca băieții puși pe cules mere. Am mâncat carne de cămilă și am călătorit în țări unde oamenii mănâncă oameni și au ochii așezați în piept.

Richard își răscaia zgaiba de pe buza de jos și se holba la Hoby; Anne îi dădu peste mână.

— Ai și tu de gând să vezi vreodată lumea așa, cu valurile ca niște dulăi cu colți fioroși, urlând în jurul tău, cu alge pe spinare, cu un soare ce ar topi ochii unui om ca pe unt dacă nu și i-ar ține închiși?

— Păi, în cazul ăsta, n-ai mai putea să vezi nimic, spuse Gilbert cu claritatea unui idiot.

— Prea-i dai cu tu și tine, interveni băiețandru ceremonial, WS, gentlemanul. O să păstrăm distanța convenită.

— Așa, vasăzică, făcu Hoby, năucit, simțind că-i fuge pământul de sub picioare, cu pălăria lui ruptă, prin care i se ițea, slinos, nepieptănat, părul de un castaniu încăruntit și jegos, cu bucle împâslite și încălcite, ce-i ținea captivă existența altminteri nesăbuită, pusă pe hoinăreală; trebuie să ne căciulim dinaintea domniilor lor ilustre. Preanobilul Sir Jigodie care face hm hm hm prin orificiile curate și sfinte ale nasului său lung. Îndurați-vă, acordați-mi îndurarea și favoarea domniei voastre. Acordați-mi cinstea de a vă linge încălțările jechoase.

Și, acestea zise fiind, se înclină atât de tare, încât, beat cum era, puțin lipsi să nu cadă în nas, iar Anne și Richard pufniră în râs.

Iar apoi, marelui gentleman i se făcu milă de nenorocitul acesta prăpădit și obraznic, a cărui răsufare era atât de puturoasă încât îi aduse aminte de firfiricul amărât din punga lui, dăruit de Doamna Doamna (îi uitase numele), căreia îi livrase miercurea trecută o pereche de mănuși din piele fină de vițel, roși din nou amintindu-și cum fusese tratat, cu ține-băiete-pentru-osteneală, îl scoase și spuse „Poftim“. Frații lui și soră-sa făcură ochii cât cepele; Hoby făcu și el ochii mari, dar primi pitacul fără o vorbă, uimit. Totuși, nu se putu abține să nu strige în urma celor cărora le zicea alde Cexpiri sau Geacspori, când aceștia o luară spre casă:

— Băiete, pleacă pe mare! Aici nu-i de trăit, așa să ne-ajute Dumnezeu! Să stai și să maimuțărești nobilimea – asta nu se cheamă viață. Pleacă pleacă pleacă, până nu-i prea târziu!

După care păru să se îndrepte, cu mers împleticit, înapoi în tufșuri, unde, pesemne, îl aștepta, beată turtă, țiiitoarea lui fidelă. WS o lăsă pe Anne s-o ia la fugă de-a dreptul, iar pe Richard s-o ia la fugă șontâc-șontâc, reluându-și hârjoana cu leapșa. Gilbert înainta în zigzag, pe mai departe îndestulat de laptele albastru al cerului. Gura flască i se înălța căscată, parcă îi era sete de Dumnezeu. WS medită. Ochii lui de prepelicar vedeau și, în același timp, nu vedeau primulele, sorbestrelele, trifoiul și nici urechile nu i se desfătau cu trilirile înalte ale cantilenei interpretate de ciocârlie.

Și-atunci, asta e, oare, ceea ce trebuie să-l preocupe, restaurarea averii și a onoarei, mântuirea unui nume cu care Snitterfieldul¹ se mândrea cu mult înainte ca Wilmcote să exulte gloria sângelui Arden? (Jurase că va înfăptui această restau-

¹ Richard Shakespeare (bunicul) și John Shakespeare (tatăl lui William Shakespeare) erau originari din satul Snitterfield, situat în apropiere de Stratford-upon-Avon. Mary Arden, mama lui „WS“, era originară din Wilmcote și se înrudeau cu Edward Arden, șeriful comitatului Warwickshire, care avea să fie acuzat de trădare și executat la Londra în anul 1583.

rație.) Apoi se întrebă dacă trebuie să realizeze asta făcând pe aventurierul care scormonește după rubine și diamante ascunse sub arborii dătători de mirodenii, dar, în primul rând, îndură duhoarea calei și apa puturoasă, băută după biscuitul ros de găngănie, bărbații recrutați, la fel de răpănoși și împuțiți ca și cămășile lor soioase, pline de ceară din urechi, pericolul naufragiilor și al pirateriei sau, în cel mai bun caz, borând printre niște derbedei neciopliți și mârłani, căroro li se scoală bázdăcul de-atâta carne de vită sărată și, după numai o săptămână pe mare, blestemă și fac spume și își dau la cap pentru un trup alb, molatic, de băiețandru pe care să-l ardă în bulan, un băiat rafinat și înnobilat de citate din Ovidiu și maxime din Seneca. Și totuși numele își descărcau muniția: America, Moscova, Selenetida, Zanzibar, Terra Florida, Canaria, Palme Ferro...

Taică-său e trădătorul. Da-da, bărbatul cu glas blajin, atât de răbdător cu perdafurile de Xantipă și disprețul afișat de-o Arden, s-a făcut tot mai mic și mai mic, ajungând cu totul neînsemnat. John Shakespeare, odinioară judecător (cea mai înaltă funcție din magistratură), nu-și mai plătește taxele pentru protecția săracilor, este, pe mai departe, consilier de rang inferior, însărcinat cu inspecțiile, nu îndrăznește să mai participe la întrunirile Corporației. Și-a vândut cea mai mare parte a proprietăților lui amărâte. Și-a vândut cel mai vârstnic băiat, făcând din el sclavul pieilor de ied. Îi vine să plângă când se gândește la o viață trăită astfel, ah, într-o meserie frumoasă, una curată, da, dar până la sfârșitul zilelor, sfârșitul, sfârșitul zilelor sale. Decuparea tiparelor, tăierea furșetelor înguste, a peticelor triumphiulare, a degetului mare, coaserea laolaltă a părților, cu răbdarea cerută mănușarului. Un cuplu de poeme gemene, în oglindă. Iar apoi, livrarea executată de un băiețandru bun de gură, care, la ușile caselor mai arătoase, trebuie să aștepte umil, la cheremul servitorilor, mirosit de niște cățeluși de-o șchioapă. Iar apoi...